DIPARTIMENT GĦALL-KURRIKULU,
TAGĦLIM TUL IL-ĦAJJA U IMPJEGABILITA`
Id-Direttorat għall-Programmi ta' Tagħlim u Assessjar
It-Taqsima tal-Assessjar Edukattiv

L-Eżamijiet Annwali tal-Iskejjel Sekondarji 2019

IL-ĦDAX-IL SENA IL-ĠEOGRAFIJA (Ġenerali) L-ISKEMA TA' MARKI

Numru tal-mistoqsija	Marki	Tqassim tal-marki	Tweġibiet
1	5		
1(a)	1	Marka	termometri u igrometru.
1(b)	1	Marka	biex jirrifletti s-sħana tax-xemx.
1(c)	1	Marka	biex it-temperatura tal-art ma taffettwax it-temperatura tal-arja.
1(d)	1	Marka	biex ikun hemm ċirkolazzjoni tajba tal-arja.
1(e)	1	Marka	'il bogħod minn siġar u bini.
2	3		
2	3	Marka x 3	Kondensazzjoni Evaporazzjoni Preċipitazzjoni
3	3		
3	3	Marka x 3	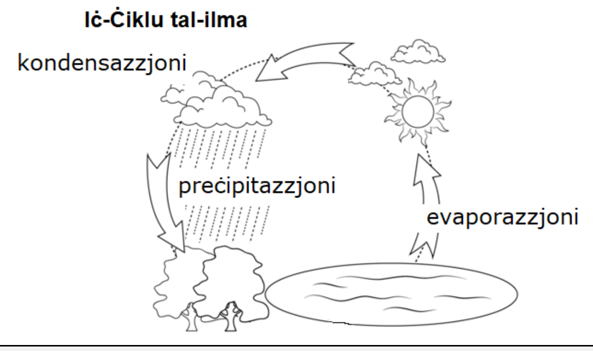
4	4		
4	4	Marka x 4	Fatturi mhux ħajjin (abijotiċi): ilma Produtturi: ħaxix Konsumaturi: ajkla Dekompożituri: fungi

5	**2**		
5	**2**	**Marka x 2**	Temp Klima
6	**6**		
6	**6**	**Marka x 6**	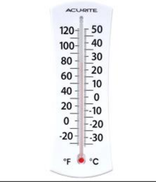 Termometru X'ikejjel? Temperatura Anemometru X'ikejjel? saħħa tar-riħ Pluvjometru X'ikejjel? Xita Pinnur X'juri? Direzzjoni tar-riħ
7	**3**		
7 (a)	**1**	**Marka**	Termometru jitpoġġa f'post B. Anemometru jitpoġġa f'post C. Pluvjometru jitpoġġa f'post C. Pinnur jitpoġġa f'post C.
7 (b)	**2**	**Massimu ta' 2 marki għal raġuni spjegata fid-dettall**	Termometru jitpoġġa f'post B għax fl-ilqugħ ta' Stevenson ikun hemm ċirkolazzjoni ta' arja imma mhux xemx diretta. Anemometru jitpoġġa f'post C ħalli ma jkunx hemm bini u siġar xi jtellef mis-saħħa tar-riħ. Pluvjometru jitpoġġa f'post C ħalli ma jkunx hemm siġar u bini li jilqgħu x-xita. Pinnur jitpoġġa f'post C ħalli ma jkunx hemm bini u siġar xi jfixklu d-direzzjoni tar-riħ.
8	**5**		
8	**5**	**Massimu ta' 5 marki skont kif jidher fil-parenteżi**	Xita konvezzjonali • Bis-sħana qawwija ta' matul il-jum (marka), l-arja sħuna u umda tespandi u togħla (marka) b'kurrenti ċirkolari (marka). • Meta l-arja togħla, din tiksaħ (marka) u jifforma s-sħab tal-maltemp (marka). Dan iwassal biex tagħmel ix-xita li ġeneralment tinżel bil-qliel. Xita orografika • Ix-xemx tevapora l-ilma mill-baħar (marka). • L-arja umda tersaq lejn l-art (marka) u jkollha togħla mal-muntanja (marka). • Meta togħla, tiksaħ (marka), tikkondensa / tifforma sħab (marka) u tinżel ix-xita.

			Xita frontali • Meta massa ta' arja sħuna u massa ta' arja kiesħa jiltaqgħu (marka), l-arja sħuna titla' fuq l-arja kiesħa (marka) għax hija eħfef (marka). • Meta l-arja sħuna tibda togħla, tibda tiksaħ (marka) u tikkondensa (marka).
9	**5**		
9 (a)	**2**	**Marka x 2**	L-ittra B tfisser pressjoni baxxa jew ċiklun. L-ittra GĦ tfisser pressjoni għolja jew antiċiklun.
9 (b)	**3**	**Massimu ta' 3 marki skont kif jidher fil-parenteżi**	*Agħżel tlieta minn:* Fil-post immarkat bl-ittra B: • it-temp hu msaħħab • x'aktarx tagħmel ix-xita • it-temperatura tkun friska • ikun xi ftit tar-riħ Fil-post immarkat bl-ittra GĦ: • it-temp hu bnazzi / xemxi • ma hemmx riħ • it-temperatura tkun friska
10	**10**		
10 (a)	**4**	**Marka x 4**	(i) Pjanti indiġeni: Pjanti li ilhom snin twal jikbru b'mod naturali f'post. (ii) Pjanti aljeni: Pjanti mhux indiġeni impurtati minn pajjiżi barranin. (iii) Pjanti mhedda: Pjanti li jinsabu fil-periklu li jinqerdu u jispiċċaw għalkollox. (iv) Pjanti estinti: Pjanti li ġew meqruda u spiċċaw darba għal dejjem.
10 (b)	**2**	**Marka x 2**	Eżempji ta' pjanta indiġena: iż-żebbuġa, ir-randa, is-siġra ta' Ġuda, iż-żnuber, is-sagħtar, l-iklin, eċċ. *Aċċetta eżempji oħra tajbin.* Eżempji ta' pjanta aljena: ir-riġnu, l-akaċja, l-ewkaliptus, eċċ. *Aċċetta eżempji oħra tajbin.*
10 (c)	**4**	**Massimu ta' 4 marki skont il-punti li jissemmew**	Iż-żerriegħa tagħhom tinfirex ma' kullimkien, joktru malajr u ma tantx jistgħu jiġu kkontrollati. Huma ta' theddida għax jinvadu widien u ekosistemi sħaħ u joħonqu s-siġar Maltin. Uħud minn dawn il-pjanti jieħdu aktar ilma minn dawk indiġeni u b'hekk iżidu l-problema ta' nuqqas ta' ilma f'pajjiżna. Pjanti aljeni ma joffrux abitat ideali għal ħlejjaq indiġeni u b'hekk jistgħu iwasslu għal tibdil fil-biodiversità ta' post.

11	**14**		
11 (a)	**3**	**Marka x 3**	Ir-reġjun madwar il-Baħar Mediterran, Kalifornja, iċ-ċentru taċ-Ċili, l-Afrika t'Isfel, u d-distretti ta' Adelaide u Perth fl-Awstralja.
11 (b)	**5**	**Marka x 5**	Fil-Mediterran insibu klima bi sjuf sħan (marka) u xotti (marka) u xtiewi ftit kesħin (marka) u bix-xita (marka). It-temperatura rari tinżel taħt iż-0°C (marka).
11 (c)	**6**	**2 marki x 3**	Tliet karatteristiċi minn: • Weraq f'għamla ta' labar; • Weraq ileqq u rqiq jew bajdani minn taħt; • Għeruq ħoxnin u twal; • Għamla baxxa u folta. *Aċċetta karatteristiċi tajba oħra.*
12	**20**		
12 (a)	**2**	**Massimu ta' 2 marki skont id-dettall li jingħata**	Riserva naturali huwa post protett (marka) minħabba tip ta' ambjent, flora u fawna importanti għall-biodiversità jew għax għandu importanza ġeoloġika (marka).
12 (b)	**6**	**Marka għall-eżempju u 5 marki għad-deskrizzjoni tal-ambjent**	*Eżempji ta' tweġibiet li jistgħu jingħataw:* Ir-riserva naturali tal-Għadira jew tas-Salini (marka) għandhom ambjent ta' bur salmastru (marka) fejn ilma tax-xita jitħallat ma' ilma mielaħ (marka). Il-flora li tikber f'dan l-ambjent trid tkun tiflaħ għal tibdil fis-salinità matul is-sena (marka). Il-bużaqq huwa l-unika ħuta li tgħix f'dan l-ambjent f'Malta (marka) u hija importanti għall-katina tal-ikel f'din ir-riserva (marka). *Aċċetta tweġibiet tajba oħra.*
12 (c)	**2**	**Marka x 2**	Fir-riserva tal-Għadira jew tas-Salini nsibu siġar tal-bruka, il-bużaqq, il-garnija, eċċ. *Aċċetta tweġibiet tajba oħra.*
12 (d)	**6**	**2 marki x 3**	*Tliet modi minn:* Kaċċa illegali tista' teqred speċi protetti. Pjanti aljeni jistgħu jikkompetu ma' pjanti indiġeni għall-ilma u nutrijenti fil-ħamrija. Ħlejjaq aljeni, bħall-bumunqar aħmar tal-palm, jistgħu jattakkaw u jeqirdu pjanti u siġar indiġeni. Użu mhux ikkontrollat ta' pestiċidi u erbiċidi jagħmlu ħsara lill-ispeċi ta' flora u fawna li jgħixu fir-riserva. *Aċċetta tweġibiet tajba oħra.*
12 (e)	**4**	**Massimu ta' 4 marki**	Dawn l-għaqdiet volontarji jorganizzaw għadd ta' attivitajiet u korsijiet għall-pubbliku. Joħorġu pubblikazzjonijiet biex jgħinu lill-pubbliku jsir jaf aktar dwar il-wirt naturali tal-gżejjer tagħna.

			Jorganizzaw attivitajiet għall-istudenti biex jitgħallmu dwar l-ambjent naturali Malti kemm fir-riservi u anke ġol-iskejjel. Xi għaqdiet ambjentali, bħal Birdlife, jieħdu ħsieb xi wħud mir-riservi naturali.
13	**20**		
13 (a)	**5**	**Marka għall-isem tal-belt u massimu ta' 4 marki għall-ispjegazzjoni.**	Kiev hija l-iktar belt sħuna (marka). Hija aktar sħuna għax: Kiev tinsab 'il bogħod mill-baħar (2 marki) għax l-art tisħon malajr fis-sajf u ssaħħan l-arja ta' fuqha (2 marki).
13 (b)	**6**	**Massimu ta' 6 marki għall-ispjegazzjoni.**	Londra hija l-iktar sħuna fix-xitwa għax tinsab viċin tal-baħar (2 marki). Il-baħar idum biex jitlef mis-sħana fix-xitwa (2 marki) b'hekk postijiet viċin tal-baħar ikollhom temperaturi aktar għoljin minn postijiet li jinsabu 'l bogħod mill-baħar (2 marki).
13 (c)	**6**	**Massimu ta' 6 marki għall-ispjegazzjoni.**	Malta tinsab f'latitudni aktar viċin l-Ekwatur mill-ibliet ta' Londra, Berlin, Varsavja u Kiev (2 marki). Iktar ma' post ikun viċin l-Ekwatur, iktar ikun sħun. Dan għax ir-raġġi tax-xemx jaslu dirett fuq l-Ekwatur u huma kkonċentrati fuq spazju żgħir. Fuq Malta, ir-raġġi tax-xemx huma aktar diretti u iktar ikkonċentrati milli fuq Londra, Berlin, Varsavja u Kiev. B'hekk it-temperatura medja ta' Malta fis-sajf hija aktar għolja (4 marki).
13 (d)	**3**	**Massimu ta' 3 marki.**	L-irdumijiet ta' Ħad-Dingli huma l-aktar postijiet għolja f'Malta (1). It-temperatura tonqos iktar ma' togħla 'l fuq mil-livell tal-baħar (2).